

Зміст

Передмова	vii
Передмова редактора	xvii
1939	1
1940	13
1941	57
1942	97
1943	121
1944	187
1945	221
Післямова	cclxiii
Показчик персоналій	cclxix

Купить книгу на сайте kniga.biz.ua >>>

1939

1 вересня

Ох! Сьогодні вибухнула війна! Ніхто не хоче в це вірити. Вчора вдень я сиділа з Ельсою Юлландер у Васапаркен, і діти бігали, гралися навколо нас, а ми щосили лаяли Гітлера і зійшлися на тому, що все-таки війни *не* буде,—і от сьогодні! Рано-вранці німці бомбардували кілька польських міст і увійшли в Польщу з різних напрямків. Зазвичай я не роблю запасів, але сьогодні купила трохи какао, трохи чаю, трохи мила й іще дечого іншого.

Усіх опанував жахливий неспокій. Увесь день з однаковими інтервалами радіо транслює новини. Мобілізація охопила багатьох із тих, хто підлягає військовій службі. Було оголошено заборону на використання приватних авто. Господи, допоможи нашій бідній, шаленій планеті!

2 вересня

Сумний, сумний день! Я читала військові прокламації і чекала, що викличуть Стуре, проте зрештою його не викликали. Але сьогодні і завтра безліч інших залишать свої домівки. Це «стан посиленої оборонної готовності». Якщо вірити газетам, робляться величезні запаси. Передусім люди скуповують каву, мило, мийні засоби та спеції. Запасів цукру в країні вистачить на 15 місяців, але якщо люди не припинять скуповувати, його

теж скоро забракне. Сьогодні було неможливо купити бодай кілограм (хоча зрозуміло, що він іще з'явиться).

Коли я прийшла до крамниці, де зазвичай купую каву, аби купити цілком законну чверть кілограма, на дверях висіло оголошення: «Зачинено. На сьогодні кава закінчилася».

Сьогодні День дітей, о, цей День дітей! Удень я пішла з Карін до парку і там почула, що призывали чоловіка 1898 року народження [Стуре народився 1898 року] Я намагалася читати газету, поки Карін бавилася на гірці, але не могла: сльози душили горло.

Здебільшого люди виглядають як зазвичай, лише трохи похмуріші. Скрізь говорять про війну, навіть із незнайомцями.

3 вересня

Сонце світить, тепло і красиво, Земля могла б бути чудовим місцем для життя. Об 11-й годині Британія оголосила війну Німеччині, як і Франція, не пригадую точно, о котрій. Німеччина отримала ультиматум від Англії: до 11-ї години вивести свої війська з Польщі і продовжити перемовини, в разі чого вторгнення в Польщу вважалось би таким, що ніколи не відбулося. Об 11-й відповіді не було, а по обіді в неділю Чемберлен виступив перед британським народом і оголосив, що «відтак це означає війну з Німеччиною».

«Відповідальність лежить на плечах однієї людини»,—наголосив Чемберлен в англійському парламенті. І врешті вирок історії Адольфові Гітлеру буде жахливим—якщо новій світовій війні бути. Багато хто вважає, що це просто неминучий занепад білої раси і цивілізації.

Уряди вже починають сперечатися, чия це провина. Німеччина заявляє, що Польща перша здійснила атаку і що поляки під англо-французькою протекцією можуть собі

дозволити будь-що. Але тут, у Швеції, нам не спадає на думку жодна інша версія, окрім тієї, що Гітлер прагне війни, або він просто не уявляє, як її уникнути й зберегти обличчя. А Чемберлен робить величезні зусилля для збереження миру, цілком зрозуміло; він припустився помилки у Мюнхені тільки заради цього. «Данциг і коридор» — зажадав Гітлер цього разу, але його заповітне бажання — володіти всім світом. Як відреагують Італія та Росія? За польськими підрахунками, перші два дні війни коштували Польщі 1500 життів.

4 вересня

Увечері до мене навідалась Анне-Марі, і сумнішої «зустрічі» в нас ніколи не було. Ми намагалися говорити про що-небудь, окрім війни, але це було неможливо. Зрештою, ми випили коньяку, аби трохи збадьоритися, однак це не допомогло.

Великий британський корабель із 1400 особами на борту торпедували німці, які заперечують це, стверджуючи, що ті, напевно, підірвалися на міні. Але у північно-східній Шотландії британці не закладали ніяких мін. Здається, всіх пасажирів урятував (60 загинуло, ні, більше — 128?) Веннер-Грен на «Саузерн Кросс», що був у розважальному круїзі з великим запасом палива. У газетах його дуже сварили за такі великі запаси.

Британці здійснили бомбардувальний виліт у Німеччину, де скидали — не бомби, а листівки, в яких повідомлялося, що народ Британії не бажає війни з німецьким народом, а лише з нацистським режимом. Британці дуже сподіваються, що до Німеччини відбудеться революція. Це вельми дратує Гітлера, який кидає за ґрати всіх, хто слухає закордонне радіо, і навіть запровадив смертну кару для тих, хто поширює іноземну пропаганду серед громадян.

Невідомий літак скинув бомбу на Есб'єрг, що у маленькій мирній Данії, і зруйнував будинок із двома мешканцями, одним з них була жінка.

Від завтра рух автобусів у Стокгольмі обмежено. Наші вулиці вже спорожніли, відтоді як заборонили рух приватних авто.

Сьогодні я влаштувала невеличкий склад запасів у закутку на кухні, щоб пізніше перемістити його на горище. Він складається з 2 кг цукру-піску, 1 кг рафінованого цукру, 3 кг рису, 1 кг крохмалю, 1,5 кг кави в різних упаковках, 2 кг мийного засобу, 2 упаковок «Персил», 3 брусків мила, 5 упаковок какао, 4 упаковок чаю і трохи спецій. Мені доведеться потроху його поповнювати, адже дуже скоро ціни зростуть. Карін кричала, що хоче води, коли вчора вклалася у ліжко. «Нам не треба берегти воду». Вона думала, що нам доведеться жити на воді і джемі, якщо розпочнеться війна.

5 вересня

Чемберлен звернувся по радіо до німецького народу, який не міг його почути.

На Західному фронті все ще нічого не відбувається. Але Польща намагається вибити німців зі своєї території.

Я купила взуття для себе і дітей, поки воно не подорожчало: дві пари для Карін по 12,50 за пару, одну пару для Лассе за 19,50 і пару собі за 22,50.

6 вересня

Повідомляють, що на Західному фронті французи повісили плакати «Ми не стріляємо». А німці відповіли: «І ми також». Але, здається, це неправда.

Від завтра рух вантажівок також обмежено.

7 вересня

На Шипці все спокійно. Але німці скоро будуть у Варшаві.

8 вересня

Так, сьогодні вони вже там. Бідна Польща! Поляки стверджують: якщо німці будуть у Варшаві, це означатиме, що поліг останній польський солдат.

17 вересня

Сьогодні в Польщу вторглися і росіяни, «аби захистити інтереси російської меншини». Польща вже так низько на колінах, що збирається надіслати до Німеччини парламентаря.

На Західному фронті нічого суттєвого не відбувається, але сьогодні в газеті писали, що Гітлер готує масовану авіаційну інвазію Британії. На морях неспокійно: підриваються численні міни і торпеди. Думаю, Німеччину сильно відрізано від постачання.

3 жовтня

Війна триває в буденному режимі. Польща капітулювала. Там панує цілковитий хаос. Німеччина і Росія поділили країну між собою. Важко повірити, що подібне могло статись у XX столітті.

Саме Росія має найбільше зиску від цієї війни. Коли Німеччина розчавлює Польщу, Росія заходить маршем і отримує свою частку, і то чималу. Припускають, що німці не дуже задоволені подібною ситуацією, але змушені зберігати своє

* Сталий вираз, що стосується російсько-турецької війни 1877–1878 років і означає, що нічого особливого не відбувається.

обличчя. Росія висуває балтійським країнам одну вимогу за другою—і отримує все, що забажає.

Німеччина, безумовно, воює і з нами, нині нейтральними. Усі наші кораблі в Північному морі захоплено і потоплено. Вони мають шпигунів у портах, що відстежують вантажі та їхні призначення, але топлять і кораблі інших нейтральних країн. Не знаю, в чому тут сенс.

На Західному фронті досі нічого суттєвого не відбулося.

Тут, удома, ми потерпаємо лише від докучливих дрібниць. Неможливо купити білі нитки, наприклад. Мила можна купити лише чверть кілограма за раз.

Через кризу безліч людей стали безробітними. Шкода, що ніхто не пристрелив Гітлера. «Наступний тиждень буде «драматичним»,—пообіцяли Німеччина і Британія. Німеччина збирається запропонувати мирову угоду, якої Британія не зможе прийняти. Але всі народи світу прагнуть миру.

14 жовтня

Тепер війна розгорілася всерйоз, і зараз вона стосується і нас, звичайно, передовсім Фінляндії, але це зовсім поряд. Після «пропозиції», яку Москва зробила міністрам закордонних справ країн Балтії, настала черга Фінляндії, чий міністр Паасікві уже декілька днів перебуває в Сталіна, впродовж яких і Фінляндія, і ми, і весь світ в очікуванні. Гельсінкі евакуювали більшу частину населення, і країна готується до війни, якої у глибині душі сподіваються уникнути. Згуртованість північних країн сильніша, ніж будь-коли. Король Густаф запросив усіх голів країн на конференцію до Стокгольма наступного тижня. Саме тепер Фінляндія покладається на Швецію. Ми думаємо, що дуже скоро тут розпочнеться загальна мобілізація. Ларс приніс зі школи список необхідних для можливої

евакуації речей, і я разом із пані Стекіг пішла у ПУБ і купила наплічники та спідню білизну для наших хлопців.

Британський лінкор «Роял Оак» було потоплено. На борту перебувала тисяча осіб; я не знаю, скількох вдалося врятувати.

18 жовтня

Сьогодні на запрошення короля Густафа в Стокгольмі зібралися голови та міністри закордонних справ чотирьох північних країн. Цьому урочистому дню сприяло яскраве сонце, і було справді радісно від великої кількості прапорів у місті. Я обідала з Пелле Діден у Операгріллен. Увечері близько 100000 людей зібралося навколо замку. Ми були вдома і слухали про це по радіо. О десятій годині вони прибули, три монархи і Каллію стояли на балконі над Лейонбакен і приймали вітання натовпу. «Каллію, Каллію!» — кричали люди, тож старому довелося вийти ще раз. Увесь світ зараз дивиться на Стокгольм. Рузвельт і президенти всіх південноамериканських республік надіслали королеві Густафу листи підтримки.

У суботу вночі Паасіківі знову летить до Москви, скоро побачимо, що буде далі.

12 листопада

Паасіківі та інші фіни досі у Москві, де вони, зокрема, брали участь у святкуванні з нагоди річниці революції. Сіланпя отримав Нобелівську премію, а гроші для Фінляндії збирали в усіх скандинавських країнах.

Ніхто не знає, що буде далі, однак останніми днями світ зосередився на іншому. Недавно стався великий вибух у Мюнхені, коли туди прибув Гітлер на вшанування пам'яті спроби повстання 1923 року. Він виступав у Бюргербройкеллер,

і через 20 хвилин після того, як він поїхав, вибухнула бомба чи якась пекельна машина, що вбила вісьмох людей і покалічила шістдесятьох. На жаль, таймер запізнився на 20 хвилин. Проте, можливо, казати «на жаль» не варто, бо замах тільки породив би ненависть, і німці звинувачували б у цьому британців, як і у решті.

На Західному фронті все ще нічого не відбувається, але від напруження стає моторошно, і очікується німецька атака такої потужності, якої ще світ не бачив.

Вільгельміна Голландська і Леопольд Бельгійський подовжили мирну угоду: вони бояться за свої бідні країни.

Голландію вже частково затопило водою. Вони в будь-який момент очікують німецької інвазії.

Уявіть, що ми досягли миру! Миру на землі! Вчора був День перемир'я, 21 один рік від Дня перемир'я.

30 листопада

Eli, Eli, lama sabachthani! Жити більше не хочеться! Росіяни сьогодні бомбардували Гельсінкі та інші міста у Фінляндії. Одночасно вони вторглися на Карельський перешийок, проте отримали там гідну відсіч. Довгий час ми перебували в чеканні між надією і страхом, але коли фінська делегація повернулася з Москви, ні про що не домовившись, усе раптом завмерло і затихло. Багато евакуйованих із Гельсінкі повернулися назад. Але росіяни потім раптово заявили, що фіни обстріляли кордон, чого самі фіни не визнають. Росіяни хочуть битися, навіть попри те, що вся світова спільнота проти них.

Я не пригадую такого чорного дня! Сьогодні я була у Шведській асоціації гуртовиків. Уранці прибіг кур'єр і повідомив сумну новину, в яку раніше ніхто не повірив би. У мене

* Eli, Eli, lama sabachthani (арам.).—Боже, Боже, чому ти мене покинув? (Мт. 27:46, Мр. 15:34).